

การศึกษาสุปแต่มีอีสานกลาง เพื่อการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน ชุด พระเวสสันดรชาดก

The study of mural paintings in the central northeastern area for the creation of contemporary Isan paintings in the Vessantara Jataka series

มนัส จอมปรุ¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของของสุปแต่มีพื้นบ้านดั้งเดิม เรื่องพระเวสสันดรชาดก ในเขตอีสานกลางที่สร้างโดยช่างพื้นบ้านก่อน พ.ศ. 2500 โดยใช้วิธีการวิจัยแบบคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ จากกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสุปแต่มีอีสาน นำมาสู่การวิเคราะห์ ค้นหาคุณลักษณะที่สามารถนำไปสู่แนวคิดในการบูรณาการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน เรื่อง พระเวสสันดรชาดก โดยใช้แนวคิด กรรมวิธี สื่อและวัสดุปัจจุบัน รวมถึงสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในเชิงสร้างสรรค์แก่ผู้สนใจ

ผลการวิจัยพบว่า

ด้านองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของสุปแต่มี พบว่าสุปแต่มีเรื่องพระเวสสันดรชาดกในกลุ่มกรณีศึกษา มีรูปแบบที่แสดงออกด้วยคุณลักษณะที่เรียบง่าย อิสระไม่มีระเบียบแบบแผนตายตัวหรือไม่มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์และไม่ซับซ้อน อันเป็นคุณสมบัติ เอกลักษณ์ของศิลปะพื้นบ้าน

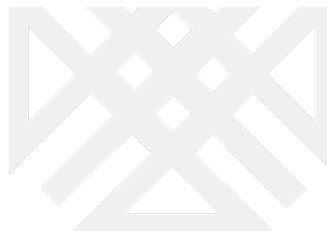
ด้านพัฒนาการทางรูปแบบและองค์ประกอบพบว่ามีการจัดวางองค์ประกอบภาพคล้ายการเล่นทานที่ยึดเอาตัวละครหลักเป็นศูนย์กลาง มีการสอดแทรกการใช้ภาพวิถีชีวิตชาวบ้านร่วมประกอบเสริมภาพให้เกิดความสมบูรณ์

ด้านการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน เรื่อง พระเวสสันดรชาดก พบว่า การทดลองสร้างสรรค์โดยการบูรณาการจากรูปแบบพื้นบ้านดั้งเดิมสามารถพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดมิติทางพัฒนาการในหลาย ๆ ด้านและสามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานสุปแต่มีร่วมสมัยได้อย่างมีหลักการ

ด้านการสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน พบว่าการทดลองสร้างสรรค์ตามแบบอย่างพื้นบ้านอีสานในเบื้องต้น จะสามารถพัฒนารูปแบบผลงานได้ทั้งในเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาตามแนวคิดก้าวหน้าได้

คำสำคัญ: สุปแต่มีอีสาน หรือ จิตรกรรมฝาผนังอีสานกลาง / การสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน / พระเวสสันดรชาดก

¹ โรงเรียนสาริตพิบูลบำเพ็ญ, สังกัดคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

The objective of this study was to learn about the fundamental aspects of art from the traditional folk Isan mural painting or hoop tam. Using a quality research approach, the narrative of Vessantara Jataka in the middle northeastern region, which was built by local craftsmen before 1957. Interviews and surveys can be used to gather information to bring analysis from the target group involved in the Isan mural painting event and look for characteristics that could lead to the idea of incorporating current concepts, methods, media, and materials into the creation of contemporary Isan painting titled Phra Vessantara Jataka, as well as developing a theory of knowledge and guidelines for those interested in creating creative works of art.

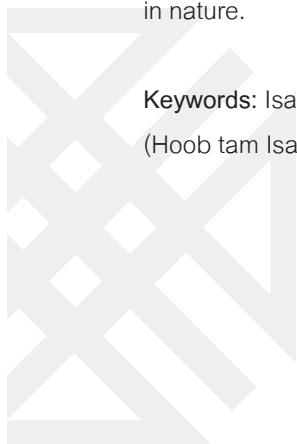
The story of Vessantara Jataka in a case study group was discovered to have the essential ingredients of art from the local wisdom of Isan mural painting. It has a simple design with an expressive aesthetic. It's simple, it's free, there's no scheduling, no rules, and it's not complicated. as a hallmark of the folk art's originality.

In terms of the evolution of art forms and composition, it was discovered that the picture's composition was similar to the narrative in which the main character was the focal point. Interpolation is used to enhance the picture by combining pictures of the villagers' way of life.

In terms of creativity, it was discovered that combining traditional folk patterns into creative exploration, can be further expanded to produce developmental aspects in many areas, and can, in principle, lead to the creation of contemporary Isan mural painting works.

In terms of developing a body of knowledge and principles for making works, it was discovered that the creative explorations started off with a traditional Isan folk style. will be able to build a type of employment that is both environmentally friendly and advanced in nature.

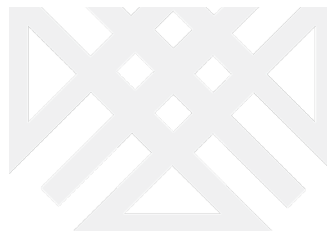
Keywords: Isan mural painting in the middle section of the northeastern region
(Hoop tam Isan) / Isan contemporary painting creation / The Vessantara Jataka

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงงานสถาปัตยกรรมหรือจิตรกรรมฝาผนังอีสาน โดยเฉพาะในเขตอีสานตอนกลาง เช่น สถาปัตยกรรมในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น นั้น มีเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความอิสระ ความเรียบง่าย ไม่มีแบบแผนที่ตายตัว อันเป็นเอกลักษณ์ และมีลักษณะเฉพาะที่ควรแก่การศึกษา นำไปสู่การสร้างสรรค์ได้ อันมีจุดเริ่มต้นที่เกิดจากภูมิปัญญาช่างแต้มพื้นบ้านที่แสดงออกทั้งในเรื่อง ราวทางศาสนา วิถีชีวิต ความเชื่อ และเนื่องจากสถาปัตยกรรมเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบตกแต่ง สถาปัตยกรรมสิม หรือโบสถ์ ซึ่งมีคติ หรือขนบธรรมเนียมในการสร้างงานเพื่อให้เป็นสื่อในการ อบรมสั่งสอนผู้คน และสร้างบรรยากาศแห่งความศรัทธา รวมถึงเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาด้วยประการ หนึ่ง เรื่องพระเวสสันดรชาดก ถือเป็นเรื่องราวที่ชาวบ้านชาวอีสานมีความผูกพันมากเป็นพิเศษ นอกเหนือจากการถ่ายทอดเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกอันเป็นเนื้อเรื่องหลักแล้ว ยังได้มีการสอดแทรกภาพเรื่องราววิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ช่างแต้มได้ร่วมสมัยในช่วงเวลานั้นสอดแทรกเป็นเรื่องราว ประกอบฉากตามสถานการณ์เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ประกอบรวมอยู่ในแต่ละฉากไว้ด้วยกัน ดังนั้น สถาปัตยกรรมอีสานอันเกิดขึ้นจากการความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อ เกี่ยวกับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีตามความเชื่อในแต่ละพื้นที่และถูกกลั่นกรองผ่านภูมิปัญญา และฝีมือของช่างชาวบ้านเป็นสิ่งที่สั่งสมและเรียนรู้มาจากการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในด้านการออกแบบ กลวิธี และการใช้วัสดุอุปกรณ์ ในการสะท้อนภาพผ่านงานสถาปัตยกรรมและสิ่งสำคัญยังสามารถสะท้อนความคิด ความสามารถ ภูมิความรู้ ให้เห็นความศรัทธาและความตั้งใจ ที่แฝงไว้ ด้วยเรื่องราว ทศนคติและความคิดเห็นทางความงามของช่างอย่างตรงไปตรงมา สื่อสัจย์ จริงใจ และเป็นหลักฐานที่บันทึกเรื่องราวในอดีตของชุมชนไว้ ทั้งนี้การที่เราจะศึกษาวิเคราะห์หรือตีความ สถาปัตยกรรมฝาผนังถ้าอาจทำได้ยากเพราะล่วงจากยุคปัจจุบันลงไปมาก แต่สำหรับสถาปัตยกรรมอีสานนั้น ยังสามารถศึกษาถึงสาระที่แฝงไว้เนื่องจากหลักเกณฑ์หลายประการ (สุมาลี เอกชนนิยม, 2548, 14)

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหา และความสำคัญของการสืบทอดทางภูมิปัญญาพื้นถิ่น เพื่อหา แนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย เพื่อให้คงคุณค่าตามเนื้อหาทางวรรณกรรมและ ความเป็นอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมอีสานจากภูมิปัญญาดั้งเดิม ผ่านเทคนิคกระบวนการขั้นพื้นฐาน ทางด้านทัศนศิลป์ เช่น เส้น สี รูปร่าง ผิว ในแบบสหวิทยาการศิลปะเป็นแนวทาง (สุชาติ เกาทอง, 2556, 10) และเนื่องจากปัจจุบันในวงการศิลปะ มีการสร้างสรรค์ในรูปแบบและวิธีการในรูปแบบ ใหม่ ๆ อย่างมากมาย ดังนั้นหากได้มีการศึกษาวิเคราะห์จากพื้นฐานทางความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศาสนาและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้รังสรรค์ไว้ในอดีตมาสู่ การต่อยอดพัฒนาให้เกิดความ เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยไม่ละทิ้งภูมิปัญญาเดิม ซึ่งจะเป็น แนวทางหนึ่งในการช่วยยอนุรักษ์ในเชิงพัฒนาและสืบสานได้อีกทางหนึ่ง (เดช ศิริภาณ, 2550, 1-2) รวมถึงยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นและเกิดแนวทางในการพัฒนาสืบสานให้กับ

ศิลปินรุ่นใหม่หรือผู้ที่สนใจได้ที่จะสร้างสรรคงานศิลปะได้ ตลอดจนประโยชน์ต่อวงการศึกษาศิลปะและการวิจัยในลักษณะอื่น ๆ อีกประการหนึ่ง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมอีสานพื้นบ้านดั้งเดิมที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเกิดจากฝีมือของช่างพื้นบ้านที่สร้างก่อนปี พ.ศ. 2500 ที่ปรากฏสถาปัตยกรรมพระเวสสันดรชาดกในเขตอีสานกลาง เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบและองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพระเวสสันดรชาดก รวมถึงวิถีชีวิตชาวบ้านที่ถูกสอดแทรกอยู่ในตัวภาพ ให้เกิดรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบันในรูปแบบงานจิตรกรรมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ พัฒนา รูปแบบและองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะจากสถาปัตยกรรมอีสานกลางที่สร้างโดยช่างพื้นบ้านก่อน พ.ศ. 2500 เรื่องพระเวสสันดรชาดกเพื่อค้นหาคุณลักษณะที่สามารถนำไปสู่แนวคิดในการสร้างสรรคจิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน
2. เพื่อสร้างสรรคจิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน ชุด พระเวสสันดรชาดก โดยใช้แนวคิด กรรมวิธีสื่อและวัสดุปัจจุบัน และสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการสร้างสรรคผลงานศิลปะในเชิงสร้างสรรคแก่ผู้ที่สนใจ

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยภาคสนาม โดยศึกษาสังเกตสถาปัตยกรรมอีสานพื้นบ้านในเขตอีสานกลาง เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะของค่ามูลฐานจำเพาะทางศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านในอดีต รวมถึงการถ่ายทอดเป็นรูปภาพและการสื่อความหมาย โดยเลือกกลุ่มกรณีศึกษาจาก สถาปัตยกรรมที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์หรืออยู่ในสภาพที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์ทางรูปแบบทางค่ามูลฐานจำเพาะจากวรรณกรรมเรื่องพระเวสสันดรชาดก โดยวิเคราะห์จากรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏการจัดวางโครงสร้าง องค์ประกอบ เรื่องราว กลวิธี ตลอดจนการสื่อความหมายบางประการที่จะต้องอาศัยการวิเคราะห์โดยนำหลักความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา วิถีชีวิตต่าง ๆ มาประกอบในการอธิบายความหมาย อันจะได้ข้อมูลจากการศึกษาสำรวจ ผสมกับการศึกษาจากเอกสารการสัมภาษณ์ผู้รู้ บันทึกเสียง และใช้กล้องบันทึกภาพสถาปัตยกรรมจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 5 วัด ได้แก่ สิมในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ สิมวัดโพธาราม, สิมวัดป่าเรไรย์, สิมวัดยางทองวราราม สิมในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ สิมวัดสนวนวรวิพัฒนาราม และสิมในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ สิมวัดประตูลัย เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างสรรคจิตรกรรมร่วมสมัยอีสานนั้นสามารถเป็นไปได้หลายรูปแบบ ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจึงใช้หลักการและแนวทางที่สามารถเป็นไปได้มาสู่การบูรณาการสร้าง ความสัมพันธ์ทั้ง 4 แนวทาง คือ แนวคิดแบบก้าวหน้า แนวคิดเชิงวัฒนธรรม แนวคิดแบบอนุรักษ์ และแนวคิดแบบศิลปะการออกแบบ อันเป็นแนวทางที่ได้จากการศึกษาเรื่อง ฮูปแต้มอีสาน : การ วิเคราะห์รูปและความหมายจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การตกแต่งพื้นที่ผาผนังสิมร่วมสมัยอีสาน ที่ผู้ วิจัยนำมาต่อยอดศึกษา เพื่อสร้างสรรคผลงานศิลปะ (มนัส จอมปฐ, 2562, 473-474) มาเป็น แนวทางในการนำไปสู่การบูรณาการสร้างสรรคผลงานส่วนบุคคล ที่เกิดจากการศึกษาตามส่วน ค่ามูลฐานทางศิลปะและองค์ประกอบอื่น ๆ โดยการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างสรรคจิตรกรรมร่วมสมัย ชุต พระเวสสันดรชาดก เริ่มจากการศึกษาสำรวจฮูปแต้มสิมพื้นบ้านอีสาน เรื่อง พระเวสสันดรชาดก ปรากฏว่าภาพเหตุการณ์ที่ชาวบ้านรู้จักซึ่งเป็นภาพที่ช่างแต้มนิยมนำมาถ่ายทอดไว้เป็นตัวแทน ประกอบเนื้อหาเรื่องราวในลักษณะคล้ายกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกเพียงประเด็นตัวอย่างจากตัวแทน ภาพในกลุ่มกรณีศึกษาที่สามารถเล่าถึงเหตุการณ์เรื่องราวตามวรรณกรรมที่สามารถอธิบายถึงค่า มูลฐานจำเพาะทางศิลปะที่เป็นลักษณะเด่นที่ค้นพบจากการศึกษาไว้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงตัวแทนภาพของรูปแบบตัวภาพเหตุการณ์ตามเนื้อหาวรรณกรรม จากกลุ่มกรณีศึกษา

ตัวภาพ	รูปแบบที่ช่างแต้มนิยมนำมาถ่ายทอดเป็นฮูปแต้ม
	กัณฑ์ที่ 1 กัณฑ์ทศพร ตอนนางผุสดีรับพรสิบประการจากท้าวสกกเทวราช ฮูปแต้มวัดสวนวารวิพัฒนาราม จังหวัดขอนแก่น
	กัณฑ์ที่ 2 กัณฑ์ทศพร พระเวสสันดรประทับบนหลังช้างกำลังหลั่งน้ำ ทักษิโณทก เพื่อทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ แก่พราหมณ์ ฮูปแต้มวัดยางทองวราราม จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 3 กัณฑ์ทศพร ปรากฏภาพพราหมณ์กำลังขอทาน ม้า ราชรถ ฮูปแต้มวัดป่าเรไรย์ จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 4 กัณฑ์วนปเวศ พระเวสสันดร พระนางมัทรี และสองกุมารออกเดินเท้า ไปเขาวงกต ฮูปแต้มวัดโพธาราม จังหวัดขอนแก่น

	กัณฑ์ที่ 5 กัณฑ์ชูชก ภาพหมู่บ้านพราหมณ์ ในฉากที่นางอมิตตาอุกรมดำ จากภรรยาพราหมณ์ อุปแต้มวัดยางทองวราราม จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 6 กัณฑ์จุลพน ภาพชูชกกำลังวิ่งหนีสุนัขของพราหมณ์เจตบุตร ขึ้นบน ต้นไม้ อุปแต้มวัดยางทองวราราม จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 7 กัณฑ์มหาพน ตอนชูชกมาพบพระฤๅษี และฤๅษีชี้ทางให้ชูชกเดินทาง ไปหาพระเวสสันดร อุปแต้มวัดป่าเรไรย์ จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 8 กัณฑ์กุมาร พระเวสสันดรประทานสองกุมารให้กับชูชก และภาพ สองกุมารไปหลบอยู่ในสระบัว อุปแต้มวัดป่าเรไรย์ จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 9 กัณฑ์มัทรี นางมัทรีออกไปหาผลไม้ และระหว่างทางกลับมีราชสีห์ เสือโคร่ง และเสือเหลืองขวางทาง อุปแต้มวัดยางทอง วราราม จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 10 กัณฑ์สักรบพร ตอนพระอินทร์แปลงกายเป็นพราหมณ์ เพื่อขอนางมัทรี อุปแต้มวัดสนวนวาริพัฒนาราม จังหวัดขอนแก่น
	กัณฑ์ที่ 11 กัณฑ์มหาพรต เทวดาแปลงกายเป็นพระเวสสันดร และพระนางมัทรี อุปแต้มวัดยางทองวราราม จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 12 กัณฑ์ฉกษัตริย์ พระเจ้าสุทนต์ทรงขอให้พระเวสสันดรลาผนวช กลับสู่ เมือง อุปแต้มวัดยางทองวราราม จังหวัดมหาสารคาม
	กัณฑ์ที่ 13 กัณฑ์นครกัณฑ์ ขบวนรับเสด็จพระเวสสันดรเข้าเมือง อุปแต้มวัดป่าเรไรย์ จังหวัดมหาสารคาม

จากกลุ่มตัวอย่างกรณีศึกษา ผู้วิจัยเลือกภาพตัวแทนจากทั้ง 13 กัณฑ์ มาทำการคัดลอกลายเส้นจากตัวภาพ และตัวละครเรื่องพระเวสสันดร เพื่อศึกษาถึงรูปแบบภาพ และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลค่ามูลฐานจำเพาะทางศิลปะอันเป็นต้นแบบที่จะสามารถคัดลอกลายรูปแบบ ทดลองและพัฒนาสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยได้ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากภาพตัวแทนกัณฑ์ ทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งสามารถยกตัวอย่างของการถอดลักษณะ ของลายเส้น สี รูปร่าง รูปทรง เพื่อแสดงค่ามูลฐานจำเพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของอุปแต้มพื้นบ้านอีสาน ดังภาพตัวอย่าง ที่เสนอไว้พอสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงภาพตัวอย่างการคัดลอกลายเส้นจากตัวภาพต้นแบบ อุปแต้มอีสานพื้นบ้าน เรื่องพระเวสสันดรชาดก

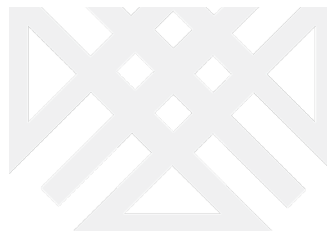
นอกจากการถอดลักษณะจากภาพลายเส้นและการเทียบค่าสีข้างต้นแล้ว ได้ทำการการศึกษาองค์ประกอบที่สามารถเชื่อมโยงกันระหว่างค่ามูลฐานจำเพาะทางศิลปะในงานอุปแต้มอีสานที่จะสามารถนำไปสู่ข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างสรรค์ โดยใช้แนวทางจาก (จุฬาทิพย์ อินทราไชย, 2548) ที่ศึกษาถึงประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานอุปแต้มอีสานพบว่าลักษณะทางค่ามูลฐานทางศิลปะที่ประกอบกันเป็นตัวภาพในเรื่องพระเวสสันดรชาดก สามารถแยกออกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ด้านรูปแบบค่ามูลฐานจำเพาะทางศิลปะในงานอุปแต้มอีสาน

การจัดโครงสร้างองค์ประกอบภาพ การใช้สีและกลวิธี รวมถึงแนวคิดในการนำรูปร่าง รูปทรง มาจัดวางโครงสร้างของตำแหน่งและองค์ประกอบภาพ จากค่ามูลฐานจำเพาะทางศิลปะและการสื่อความหมาย จากตัวภาพของอุปแต้มเรื่องพระเวสสันดรชาดกในแต่ละกัณฑ์ โดยสรุปถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันในแบบภาพรวมได้ ตามลำดับ คือ

ด้านวิธีการเขียน ใช้พื้นขาวของปูนฉาบเป็นสีพื้นและเขียนโดยไม่ลงสีรองพื้น เป็นลักษณะร่วมการใช้สีของวัดต่าง ๆ เขียนภาพโดยไม่ลงสีพื้นหลัง โดยเน้นเนื้อหาเรื่องราวด้วยการระบายสีในหลายลักษณะแล้วตัดเส้นแสดงรูปทรง

ด้านการจัดภาพ การจัดวางตำแหน่งภาพสลับกันไปมา มีอิสระสูง ไม่ยึดติดตามแบบเป้าหมาย เพื่อการนำเสนอเรื่องราว มีความโดดเด่นในด้านการจัดภาพแต่ละส่วนที่ชัดเจนและการเน้นการจัดภาพบนหลักการเสมือนกับการเล่าเรื่องที่ยึดเอาตัวละครหลัก เป็นศูนย์กลางและดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ

ทั้งในแนวนอนและแบบเป็นกลุ่มในฉากเดียวกัน โดยยึดหลักคติของการจัดภาพบนผนังสีในแนวตั้งตามสัญลักษณ์ด้านพื้นที่แห่งสวรรค์ มนุษย์ และเมืองนรกของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องยึดถือโดยเคร่งครัดในการแบ่งภาพ คือ หากผนังด้านใดมีเรื่องพุทธประวัติและพระเวสสันดรชาดกอยู่ร่วมกับวรรณกรรมท้องถิ่น พุทธประวัติและพระเวสสันดรจะถูกจัดอยู่ชั้นบน เช่นกันกับผนังด้านที่มีสวรรค์และนรกภูมิอยู่ด้วยกัน สวรรค์ก็就会被จัดไว้ด้านบน ถัดมาเป็นภาพที่เกี่ยวกับเรื่องราวในโลกมนุษย์และต่ำสุดเป็นเรื่องนรกภูมิ ซึ่งการจัดวางเรื่องราวของภาพตามระดับความสูงต่ำของผนัง เป็นกฎเกณฑ์ที่แข็งตึง ของช่างแต้ม ดังนั้นเราจึงมักเห็นภาพเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวบ้านจัดไว้ในส่วนล่างสุดของผนัง (ศุภชัย สิงห์ยะบุญ และคณะ, 2559)

ด้านกลวิธีการใช้ เส้น สี ลักษณะภาพโดยรวมภาพถูกคลุมด้วยกลุ่มสีวรรณะเย็น ได้แก่ สีน้ำเงิน สีเขียว สีดำ โดยมีสีต่างวรรณะร้อน ได้แก่ สีส้ม สีแดง มาแทรกอยู่บ้างในบางส่วน การใช้เส้นและสีแสดงรูปทรงอย่างอิสระ ไม่คำนึงถึงสีที่ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยช่างแต้มนิยมแต้มสุปแล้วตัดเส้นขอบ ระบายสีแบนเรียบ และตัวภาพแสดงอิริยาบถและความรู้สึกในตัวภาพ

ด้านเรื่องราว สถาปต์ในเขตอีสานกลางเป็นสถาปต์ที่สร้างขึ้นจากเรื่องราวที่ชาวบ้านมีความผูกพันและรู้จักคุ้นเคยเป็นพิเศษทั้งวรรณกรรมทางพุทธศาสนาและวรรณกรรมท้องถิ่นที่ใช้เป็นโครงเรื่องหลัก เช่น พระเวสสันดรชาดก ลินไช เป็นต้น และมีการสอดแทรกภาพวิถีชีวิตชาวบ้านเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเรื่องและตัวภาพประกอบเรื่องตามวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น (ไพโรจน์ สโมสร, 2532)

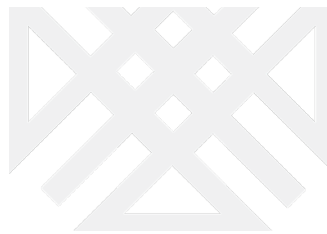
ด้านรูปแบบ เกิดการผสมผสานระหว่างรูปแบบสถาปต์พื้นบ้านอีสานกับจิตรกรรมไทย ประเพณีแบบรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ซึ่งเป็นส่วนผสมที่เกิดจากประสบการณ์ของช่างแต้มพื้นบ้านที่ถ่ายทอดตามประสบการณ์และความเข้าใจ จนสามารถปรับและผสมผสานจนเกิดความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปต์อีสานที่มีทั้งรูปแบบอิสระและไม่มีการเรียบแบบแผนตายตัว เรียบง่าย ตรงไปตรงมา ที่เกิดจากองค์ประกอบของรูปหรือตัวภาพ จาก 5 กลุ่มประเภทของรูปแบบ คือ ภาพมนุษย์ ภาพอมมนุษย์ ภาพสัตว์ ภาพสิ่งก่อสร้างและภาพทิวทัศน์ รวมถึงการเขียนท้องฟ้าและอากาศ ประกอบเข้าด้วยกันเพื่อแสดงเรื่องราวได้อย่างลงตัว (บุรินทร์ เปล่งดีสกุล, 2554, 151)

ผลจากการศึกษา สำนวน วิเคราะห์ สถาปต์ในด้านคำมูลฐานจำเพาะทางศิลปะ สามารถสรุปผลแจกแจงประเด็นตามรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการสรุปคำมูลฐานจำเพาะทางศิลปะและองค์ประกอบศิลป์จากสถาปต์ในกลุ่มกรณีศึกษา

เกณฑ์ด้านคำมูลฐานจำเพาะ และองค์ประกอบศิลป์	วิเคราะห์จากลักษณะที่ปรากฏ
ลักษณะอีสาน	การใช้คำมูลฐานจำเพาะในรูปแบบที่เรียบง่าย อิสระ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว

ลักษณะไทย	การใช้คำมูลฐานจำเพาะในรูปแบบไทยประเพณีที่มีความปราณีต มีระเบียบแบบแผนชัดเจน
การใช้เส้น	การตัดเส้นรอบนอก การตัดเส้นแบบปราณีต แบบเรียบง่าย และแบบอิสระ
การใช้สี	โครงสร้างหลักเป็นสีน้ำเงินคราม ใช้สีเหลืองในจุดสำคัญและใช้สีเขียว สีเทา สีน้ำตาลในการระบายประกอบเพื่อสร้างบรรยากาศในตัวภาพ
การใช้รูปร่าง	รูปร่างเกิดจากการตัดเส้นรอบนอก แบบปราณีต แบบเรียบง่าย และมีชีวิตชีวา
การใช้รูปทรง	มีรูปแบบตามเนื้อหาเรื่องราวสามารถสื่อความหมายได้ในแบบรูปธรรม และเชิงสัญลักษณ์
การใช้พื้นที่ว่าง	สอดคล้องภาพ และลดทอนต่าง ๆ เช่น เมฆ, น้ำ, ต้นไม้, ชาวบ้าน, สัตว์ต่าง ๆ เพื่อเสริมเนื้อหาเรื่องราวหลักและบางตำแหน่งจะเว้นที่ว่างแสดงพื้นผิวผนัง
การใช้พื้นผิว	รองพื้นด้วยสีนวลครีม หรือใช้สีของผนังปูน พื้นผิวของตัวภาพเกิดจากการใช้กลวิธีที่หลากหลาย เช่น การระบาย การกระทุ้งสี จุด และเส้นแบบต่าง ๆ
การใช้ค่าน้ำหนัก	เกิดจากการใช้สีที่บาง ผสมผสานกับบรรยากาศของสีพื้นผนังเน้นจุดเด่นเฉพาะจุด และฉากที่สำคัญ
การใช้แสงและเงา	มิติ เกิดจากการทับซ้อนกันของรูปทรง การระบายสีทับซ้อน, การผสมสีให้เกิดสีใหม่, การใช้เส้นในลักษณะต่าง ๆ
ระนาบ	ใช้ระนาบในการแสดงระยะ บรรยากาศในแบบธรรมชาติวิทยา แบบเห็นภาพรวมหมดทั้งผนัง
ความสมดุล	เกิดจากการประกอบกันของทัศนธาตุ และโครงสร้างตามเรื่องราว และความเหมาะสมกันในองค์ประกอบภาพโดยรวมบนผนัง
สัดส่วน	มีทั้งแบบสมดุลตามความเป็นจริงและแบบเกินความเป็นจริง
ความกลมกลืนและความขัดแย้ง	เกิดจากการใช้รูปแบบ ลักษณะไทย และลักษณะอีสาน, สี เส้น ขนาดรูปร่างรูปทรงที่ใช้
ลีลา	เกิดจากท่าทางของตัวละครรวมไปจากประกอบ ทั้งในรูปแบบลีลา แบบนาฏลักษณ์, ลีลาแบบพื้นบ้านอีสาน
จุดเด่นของภาพ, การย้าให้เกิดจุดเด่น	จุดเด่นเกิดจากการใช้สีและการตัดเส้นในตัวรูปทรงต่างๆตามเนื้อเรื่อง เช่น ตัวละคร สิ่งก่อสร้าง สัตว์และธรรมชาติ ฟ้า น้ำ เป็นต้น

การลดหลั่น	การแบ่งภาพในแนวตั้งและแนวนอนรวมถึงการใช้รูปร่างรูปทรงที่ต่างขนาด
ความเป็นเอกภาพ	เป็นการผสมผสานทั้งลักษณะไทยที่มีความปราณีตมีแบบแผนและลักษณะอีสานที่มีความเรียบง่ายได้อย่างอิสระ

2. ด้านการถ่ายทอดเรื่องราวและการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่ปรากฏในงานอุปถัมภ์บนผนังบ้าน เรื่องพระเวสสันดรชาดก

ความหมายที่พบจากอุปถัมภ์เรื่องพระเวสสันดรชาดกนั้นมีนัยยะอยู่สองความหมายคือ ความหมายที่เกิดจากภูมิปัญญาในการถ่ายทอดรูปแบบตามที่ปรากฏ ในงานอุปถัมภ์รวมถึงกลวิธีในเชิงช่างและความหมายด้านสาระทางวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนาของคนในชุมชนที่ช่างได้สอดแทรกความหมายดังกล่าวไว้ทั้งในตัวละคร อาคารบ้านเรือนหรือสภาพแวดล้อมตามบริบททางสังคม รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ที่นอกเหนือ จากความหมายที่ปรากฏตามรูปแบบที่กำหนดโดยเนื้อหาเรื่องราวตามวรรณกรรม เช่น รูปธรรม ได้แก่ ภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามเนื้อหาเรื่องราวในวรรณกรรมที่สามารถรับรู้ดูออกได้ว่าเป็นภาพอะไร และกำลังทำอะไรอยู่ เช่น ภาพที่ปรากฏจากเรื่องราวตามกัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งช่างได้มียกถ่ายทอดความคิดจินตนาการตามเนื้อหาเรื่องราวโดยสอดแทรกรูปแบบจากความเป็นจริงตามประสบการณ์ความเป็นจริงในบริบทพื้นที่ของสังคมและวัฒนธรรม หากแต่ในบางภาพ ได้ถ่ายทอดรูปสัญลักษณ์ หรือภาพตัวแทนในการสื่อความหมาย เช่น สีม่วงที่ช่างให้แทนค่าของความสุข กับความเลว เช่น สีม่วงสีขาวนวล ใช้แทนเทพยดา และกษัตริย์ สีม่วงที่เกิดจากสีพื้นผนังหรือน้ำตาลอ่อน แทนภาพบุคคลทั่วไป ผิวดำ แทนคนดำช้า เช่น ชูชก ซึ่งมากไปกว่านั้น ช่างได้สอดแทรก เรื่องราวตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่แสดงถึงเชื้อระหว่างเนื้อเรื่องพระเวสสันดรชาดกและแสดงภาพความเชื่อเกี่ยวกับงานบุญผะเหวดไว้รวมเป็นภาพประกอบฉาก เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อเรื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะขอกล่าวถึงงานประเพณีบุญผะเหวด งานบุญใหญ่ประจำปีของชาวอีสาน สาระทางความเชื่อความผูกพันที่มีระหว่างกันกับงานอุปถัมภ์อีสาน อันจะสามารถบูรณาการสู่การสร้างสรรค์ผลงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

3. คติ ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวดในวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับอุปถัมภ์อีสาน

เนื่องจากชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องประเพณีบุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติ ดังนั้นการที่จะสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาเรื่องราวและรูปแบบที่ได้จากอุปถัมภ์พื้นบ้านอีสานแล้ว การศึกษาเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยนั้นจะสามารถทำให้เกิดแนวทางหรือค้นพบข้อมูลบางประการที่จะส่งผลต่อการสร้างแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยได้ ซึ่งพบว่าโดยมากทางภาคอีสานนิยมจัดงานบุญผะเหวดในเดือน 4 เพราะเชื่อกันว่า พระพุทธเจ้า

ตรัสรู้แล้วเสด็จไปถึงกบิลพัสดุ์ครั้งแรกได้ทรงแสดงเวสสันดรชาดกแก่พระญาติทั้งสองฝ่ายในระหว่างเดือน 4 นั้น มีแง่มุมของความเชื่อที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมนั้นมีอีกหลายประเด็นด้วยกัน เช่น ผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติ หรือเวสสันดรชาดกครบ 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา จบภายในวันเดียว และบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน แต่ละอย่างให้ครบพัน สิริมงคลย่อมเกิดกับผู้นั้น รวมถึงด้านศีลธรรม จริยธรรม การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วรรณกรรม จิตรกรรมหรือรูปปั้น ตลอดจนถึงการเมืองการปกครอง (กรมศาสนาและกระทรวง วัฒนธรรม, 2558) แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงบางประการที่สามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานรูปปั้นอีสานไว้แต่พอสังเขปเป็นรายการที่สามารถนำมาสู่การสร้างสรรค์ผลงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกันได้ดังนี้

นอกเหนือจากคติความเชื่อ เรื่องทานบารมีจากเรื่องพระเวสสันดรที่เป็นแนวทางให้ความสำคัญถึงแก่นสาระในวิถีชีวิตตามคติการดำเนินชีวิตอีสานที่ยึดมั่นในเรื่องของการให้และ “การแบ่งปัน” ตามท้องเรื่องของมหาชาติชาดกและยังสะท้อนความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของชาวอีสาน ความเชื่อที่ได้จากประเด็นของงานบุญประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกันกับเรื่องพระเวสสันดรชาดกเพื่อเป็นการสร้างความเป็นสิริมงคลและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับชีวิต (https://www.youtube.com/watch?v=TRuzu3_eO1w) ส่วนในอีกมิติหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันนั้นก็คือ เรื่อง “น้ำ” หรือการขอน้ำที่มีประเพณีที่ขอน้ำตั้งแต่เดือน 4 ต่อกันไปจนถึงเดือน 6 โดยประเพณีบุญผะเหวดนี้ จัดขึ้นในเดือน 4 ที่เป็นช่วงหน้าแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร ดังนั้น ความเชื่อจึงมีลักษณะที่เกี่ยวพันกันกับเนื้อเรื่องของพระเวสสันดรชาดก เช่น ในตอนที่กล่าวถึงพราหมณ์ทั้งแปดที่เข้ามาขอทานช้างปัจจัยนาเคนทร์ ซึ่งเป็นช้างมงคลผ่านไปไถ่ฝนตกที่นั่น พระเวสสันดรจึงบริจาคให้กับพราหมณ์ทั้งแปดไป นอกจากนี้ในส่วนของการจัดงานพิธีกรรมตามประเพณีเมื่อกล่าวถึงพระเวสสันดร ตอนที่ออกจากเมืองก็เสด็จเข้าไปยังป่าหิมพานต์ ซึ่งก็จะประกอบไปด้วยพรรณไม้ป่าต่าง ๆ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นชาวบ้านจึงนำเอาสิ่งแวดล้อมที่มีความอุดมสมบูรณ์เข้ามาสมมุติเพิ่มเติมในพื้นที่ประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ด้วย เช่น เก็บดอกไม้มาจากป่า การเก็บดอกไม้ต่าง ๆ เช่น ดอกพะยอม ดอกจิก (ดอกเต็ง) ดอกย้ง (ดอกรัง) ดอกจาน ฯลฯ ไปวางไว้ข้าง ๆ ธรรมชาติทั้งสองข้าง ข้างซ้ายและข้างขวา เช่นเดียวกับภาพที่ปรากฏในรูปปั้นช้างเผือกที่วัดป่าต้นไม้ป่าที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของป่าไว้เช่นเดียวกัน โดยเริ่มตั้งแต่กัณฑ์กัณฑ์จุลพนสอดแทรกไปจนถึงกัณฑ์กัณฑ์นครกัณฑ์ นอกจากนี้การประดับด้วยต้นอ้อย ต้นกล้วยและดอกก้านของดอกไม้สีขาวที่มีกลิ่นหอมเพื่อเป็นพุทธบูชา โดยกล้วยและอ้อย สามารถนำไปปลูกต่อได้เพื่อเป็นสิริมงคลให้แก่ความอุดมสมบูรณ์พูนสุขของชีวิต รวมถึงเครื่องอ้อย เครื่องฟัน หรือ “เครื่องบูชา คาถาฟัน” รุ่งไถ่และปลาตะเพียนसान ข้าวตอก ฯลฯ ประดับไว้ให้เสมือนอยู่ในป่าหิมพานต์และเมื่อวิเคราะห์ถึงเนื้อเรื่องบางตอน เช่น กัณฑ์กุมาร ที่สองกุมารลงไปซ่อนตัวอยู่ในสระน้ำที่มีดอกบัวแดงหรือรวมถึงอยู่บริเวณอาศรมของพระเวสสันดรและพระนางมัทรีในเขาวงกต ประกอบอยู่ในเรื่องตามเนื้อหาเรื่องราวและพบจากหลักฐานที่ปรากฏในงานรูปปั้นที่ช่างแต้มได้ถ่ายทอดไว้ประกอบเนื้อหาเรื่อง

ราวให้เกิดความสมบูรณ์และในกันชนกษัตริย์ ตอนที่กล่าวถึงการเกิดฝนโบกขรพรรษ ฝนมงคลที่ได้รับจากพระอินทร์ก็ถูกกล่าวไว้ร่วมตามเนื้อหาของเรื่องเช่นเดียวกัน มงคลดังกล่าวในบุญพระเวสสันดรนี้จึงอาจเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้อีสานนิยมจัดงานบุญผะเหวดไว้ในช่วง “ฤดูแล้ง” ในเดือนสี่หรือเดือนมีนาคมของทุกปี เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับฤดูกาลตามธรรมชาติด้วย (<https://www.isaninsight.com>)

ชาวบ้านในขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ก็จะมีการจำลองตัวละครสมมุติเป็นพระเวสสันดรและกษัตริย์องค์อื่น ๆ ที่ชาวบ้านสมมุติขึ้นตามท้องเรื่อง จะถือธงทิวดอกไม้ ผลไม้ป่าและที่สำคัญที่สุดคือช่วยกันถือภาพวาดเรื่องพระเวสสันดร ซึ่งวาดลงในผ้าขาวยาวหลายสิบเมตร เป็นเรื่องราวของพระเวสสันดรชาดก ทั้ง 13 กัณฑ์ และสอดแทรกภาพทางวิถีชีวิต เช่น อาชีพชาวบ้าน ประเพณีและพิธีกรรม การละเล่น เครื่องดนตรี มหรสพ การแต่งกาย เสนออีสาน รวมถึงตัวอักษร ไว้ในภาพด้วย (ปิยนัส สุตี, 2557, 163-177) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าอุปแต้มอีสานพื้นถิ่นนั้นล้วนแล้วแต่มีปรัชญาทางความเชื่อ ด้านพิธีกรรม และผลลัพธ์ความเชื่อตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา แฝงอยู่ เช่นความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ น้ำ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตที่ชาวใต้รังสรรค์เป็นภาพสะท้อนผ่านงานอุปแต้มอีสาน ผู้วิจัยจึงเอาประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มาเป็นแนวคิดต่อการสร้างสรรค์ผลงานส่วนบุคคลในครั้งนี้

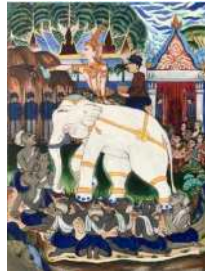
ดังนั้น เพื่อตอบโจทย์ทางด้านการสื่อความหมายแฝงที่ร่วมในเนื้อหาเรื่องราวหรือรูปแบบของตัวภาพเข้าไว้ด้วยกันให้เกิดความลึกซึ้งและสร้างบรรยากาศของความศรัทธาต่อเรื่องพระเวสสันดรชาดกต่อผู้ที่พบชมผลงานได้ อันเป็นประเด็นที่จะต้องมีการศึกษาทดลอง จัดรูปแบบในการถ่ายทอดสู่องค์ประกอบทางศิลปะในรูปแบบอุปแต้มร่วมสมัยอีสาน อันมีกระบวนการทำงานแบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

การสร้างสรรค์ผลงาน ระยะที่ 1 พัฒนาจากรูปแบบเดิม

ระยะนี้เป็นการทดลองสร้างสรรค์โดยพัฒนาจากกลวิธีแบบดั้งเดิมของอุปแต้มพื้นบ้านอีสาน การใช้รูปแบบที่เน้นการพัฒนาจากรูปแบบตามแบบอย่างอุปแต้มพื้นบ้านดั้งเดิมเพื่อให้เกิดความเข้าใจทางด้านเทคนิคและสามารถเห็นทิศทางต่อการสร้างสรรค์ในระยะที่ 2 ได้ โดยมีแนวทางและขั้นตอนและกระบวนการสร้างสรรค์ด้วยแนวคิดและแนวทางจากผลทางการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ งานอุปแต้มอีสานคำมูลฐานจำเพาะทางศิลปะรวมถึง การใช้หลักองค์ประกอบทางศิลปะทั้งในรูปแบบร่วมสมัยและแบบดั้งเดิมผสมผสานเข้าด้วยกันตามรูปแบบให้เกิดความเหมาะสม ทั้งในส่วนของ การจัดโครงสร้างภาพ องค์ประกอบภาพ และกลวิธี วัสดุอุปกรณ์ รูปแบบตัวภาพ และการถ่ายทอดเรื่องราว และความหมายมาสร้างสรรค์ในแนวทางการยึดแนวตามรูปแบบพื้นบ้านอีสานเป็นหลัก เพื่อให้ผลงานแสดงความเป็นเอกลักษณ์ตามรูปแบบดั้งเดิม ในลักษณะรูปแบบแนวประเพณีอีสาน เรื่องพระเวสสันดรทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งสามารถแสดงผล ดังต่อไปนี้

1. กัณฑ์ทศพร

2. กัณฑ์หิมพานต์

3. กัณฑ์ทานกัณฑ์

4. กัณฑ์วนปเวศ

5. กัณฑ์ชูชก

6. กัณฑ์จุลพน

7. กัณฑ์มหาพน

8. กัณฑ์กุมาร

9. กัณฑ์มัทรี

10. กัณฑ์สักบรพ

11. กัณฑ์มหาราช

12. กัณฑ์กษัตริย์

13. กัณฑ์นครกัณฑ์

ภาพที่ 2 ผลงานสร้างสรรค์ ระยะที่ 1 การทดลองสร้างสรรค์ทางด้านเทคนิค
และรูปแบบตัวภาพ โดยใช้คำมูลฐานจำเพาะทางศิลปะ
โดยเน้นการพัฒนาตามแบบอย่างอุปแต้มพื้นบ้านอีสาน

จากการทดลองสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมร่วมสมัยอีสานในระยะแรก ส่งผลทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างแนวทางในการคลี่คลายรูปแบบเพื่อพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรค์ผลงานในระยะที่ 2 ได้ในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ในกรณีของการใช้รูปแบบที่แบ่งเป็นตอนหรือถ่ายทอดตัวภาพออกเป็นกัณฑ์ ตั้งแต่กัณฑ์ที่ 1 จนถึงกัณฑ์ที่ 13 โดยใช้รูปแบบที่ช่างแต้มพื้นบ้านนิยมใช้ในอดีตมาสื่อสารใหม่ส่งผลให้สามารถสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เกิดเป็นภาพจำที่แม้จะมีการเปลี่ยนรูปแบบทางเทคนิควิถีทางจิตรกรรมแล้วแต่ก็ยังคงมีกลิ่นอายของความเป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยอีสานที่มีเอกลักษณ์ได้อย่างชัดเจน

ในด้านการใช้เทคนิควิธีการแบบใหม่และปัจจุบันเข้าไปผสมผสานกับรูปแบบพื้นบ้านอีสานส่งผลให้เกิดรูปแบบที่กลมกลืนร่วมสมัยกันได้อย่างลงตัวและสามารถสื่อความหมายตามวรรณกรรมได้จากการบูรณาการกันทางรูปแบบและเนื้อเรื่อง ตลอดจนการสื่อความหมายตามคติเดิม

ส่วนความหมายที่ต้องใช้การตีความหมายจากรูปแบบที่ปรากฏเป็นตัวภาพไปพร้อมกับเนื้อเรื่องตามวรรณกรรมนั้น ได้ถูกสอดแทรกไว้ทั้งในเชิงหลักการของการเขียนจิตรกรรมและแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่มีความหมายที่มียะบางประการที่สืบเนื่องจาก วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม คติความเชื่อ ศาสนา ที่สอดแทรกไว้ผ่านคำมูลฐานจำเพาะทางศิลปะเกิดเป็นตัวภาพในเรื่องพระเวสสันดรชาดกที่เน้นการรับรู้เรื่องราวตามวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการบรรยายภาพและอารมณ์จากภาพที่สร้างความศรัทธาแก่ผู้ชมผลงานสร้างสรรค์ไว้ด้วยประการหนึ่ง

ดังนั้นการสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้หลักการและกลวิธีตามแบบพื้นบ้านอีสานเป็นหลักนี้จึงเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจถึงข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นทางภูมิปัญญาช่างแต้มท้องถิ่นในการถ่ายทอดรูปแบบโดยใช้คำจำเพาะมูลฐานทางศิลปะในแบบอย่างพื้นบ้านอีสาน เพื่อที่จะสามารถนำผลลัพธ์ที่ได้นั้นไปสู่การขยายผลการศึกษาในระยะที่ 2 ต่อไป

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยในระยะที่ 2 การต่อยอดสร้างสรรค์สืบเนื่องจากระยะที่ 1

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทดลองสร้างสรรค์ผลงานในระยะแรก ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในกระบวนการทำงานของช่างพื้นบ้านมากขึ้น ทั้งในเรื่องของเหตุผลทางรูปแบบและเทคนิควิธีการต่าง ๆ ส่งผลให้การสร้างสรรค์ในระยะที่ 2 เกิดประเด็นและแนวทางการพัฒนาทั้งรูปแบบ เนื้อหา การสื่อความหมายและเทคนิคในรูปแบบใหม่ที่สามารถพัฒนาต่อยอดอย่างมีความเชื่อมโยงทางเหตุผลได้หลายประการ อันเกิดเป็นแรงบันดาลใจต่อการสร้าง Content และ Concept ของการสร้างสรรค์ ตามแนวคิดทางด้านองค์ประกอบศิลป์ผนวกกับการใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดการวิเคราะห์แบบสหวิทยาการทางศิลปะ รวมถึงการใช้หลักทฤษฎี ต่างๆมาเป็นกรอบในการถ่ายทอดทางความหมาย เช่น ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม, ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์, ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม, ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยม อันสามารถแยกแยะเป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ได้ ดังนี้

1. ด้านหลักการจัดองค์ประกอบแบบรวมทุกฉากไว้ในภาพเดียวกันมาเป็นแนวคิดเพื่อถ่ายทอด

ความหมายในของเนื้อหาวรรณกรรมทั้งหมดให้อยู่ในหนึ่งภาพ และใช้วิธีการตัดทองโดยใช้รูปสัญลักษณ์ เพื่อสะท้อนความหมายตามเนื้อหาเรื่องราว และความหมายตามความเชื่อทางวัฒนธรรม ประเพณี

2. ใช้เทคนิคสมัยใหม่ มีการเกลี่ยโทนสี และแสดงค่าน้ำหนักแสงเงา ในตัวภาพ เพื่อให้เหมาะสมบริบทของสังคมและความนิยมปัจจุบัน บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. สื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ที่ต้องอาศัยเรื่องของการรับรู้ทางเนื้อหาเรื่องราว วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่มีการสืบทอดแพร่กระจายทางวัฒนธรรมซึ่งส่งผลต่อรูปแบบของงานสร้างสรรค์ ที่ได้มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และรวมถึง ด้วยการตีความจากรูปแบบของภาพที่ปรากฏ และความหมายตามรูปแบบที่ปรากฏสามารถรับรู้ได้จากการมองเห็นด้วยตา

การสร้างสรรค์ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการตัดทองเนื้อหาเรื่องราวและเลือกภาพตัวแทนจากเรื่องพระเวสสันดรในแต่ละกัณฑ์ หรือแต่ละตอนที่ช่างแต้มนิยมถ่ายทอดนาเสนอไว้บนผนังสิม มาจัดองค์ประกอบใหม่ให้เกิดความน่าสนใจ แต่ยังคงไว้ซึ่งคติของการจัดเรียงภาพแบบทักษิณาวรรต ตามคตินิยมของการเขียนภาพบนผนังสิม ซึ่งหมายถึงการเวียนขวา, วรรอบไปทางขวา, หรือเดิน เลี้ยวขวาไปรอบ ๆ สิม ดังนั้นองค์ประกอบภาพที่ผู้วิจัยนำเสนอ คือ ลักษณะของวงกลมที่สื่อสัญลักษณ์ ของดอกบัวที่สื่อถึงความศรัทธา เพื่อจัดวางภาพวนรอบจุดศูนย์กลางอย่างเดียวกันกับสิมอีสาน โดย ใช้ภาพตัวแทนที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวตามเนื้อหา จากกัณฑ์ที่ 1 รอบนอกด้านบน เวียนจากรอบนอก เข้าไปจุดศูนย์กลางอย่างต่อเนื่อง หากแต่ในภาพรวมนั้นเมื่อมองรวมกันแล้วก็จะปรากฏเป็นตัวภาพ ที่เขียนในลักษณะกลุ่มรวมในองค์ประกอบเดียวทั้งภาพในรูปวงกลม โดยยึดตัวละครเป็นแกนหลัก ในแต่ละตอน ส่วนรูปแบบของตัวภาพและตัวละคร ผู้วิจัยใช้วิธีการผสมผสานระหว่างสมัยใหม่ที่มี เรื่องของมิติ แสงเงา เข้ากับแบบอย่างภาพตัวละครไทยแบบนาฏยลักษณ์และแบบพื้นบ้านอีสาน ให้เกิดความกลมกลืนกันกับองค์ประกอบ

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน เรื่อง พระเวสสันดรชาดก มีแนวคิด ดังนี้ เนื่องด้วยเรื่องราวพระเวสสันดรชาดก เป็นวรรณกรรมในพระพุทธศาสนาที่ชาวอีสานมีความผูกพัน และมีความเชื่อ ความศรัทธามากเป็นพิเศษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะนำเสนอให้ผู้ดูหรือ ชมผลงานยังคงได้รับรู้ได้เรื่องหลักธรรมคำสอนหรือคติที่แฝงไว้ในรูปแต่มีเรื่องพระเวสสันดรชาดก ให้เกิดความเชื่อมโยง โน้มน้าวจิตใจผู้คนที่พบเห็นให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกและความศรัทธาใน พระพุทธศาสนาผ่านผลงาน ด้วยการถ่ายทอดเป็นผลงาน 1 ชิ้นที่รวบรวมเอาเรื่องราวพระเวสสันดร ทั้ง 13 กัณฑ์ มาจัดองค์ประกอบใหม่ให้เกิดความน่าสนใจและสามารถสะท้อนความหมายทั้งความ หมายตามรูปแบบที่ปรากฏจากเนื้อหาเรื่องราวและความหมายแฝงตามคติความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรมของชาวอีสานอันมีแนวคิด เช่น การใช้สัญลักษณ์ภาพที่สะท้อนความหมายบางประการ ที่เกี่ยวข้องกับงานบุญประเพณีบุญผะเหวด โดยการนำเอาสัญลักษณ์ของสัตว์ดอกไม้ป่า เป็นสัญลักษณ์ แทนป่าหิมพานต์ในงานบุญพิธี เป็นต้น ซึ่งแสดงออกด้วยตัวภาพและสื่อสัญลักษณ์ที่มีความหมาย เกี่ยวเนื่องกัน อันสามารถแสดงผลด้านการสื่อความหมายได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงภาพผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน เรื่องพระเวสสันดรชาดก
ที่เสร็จสมบูรณ์ (ภาพซ้าย) และการสอดแทรกภาพการใช้สัญลักษณ์ภาพที่สะท้อนความหมาย
บางประการที่เกี่ยวข้องกับงานบุญ ประเพณีบุญผะเหวด เช่นการนำเอาสัญลักษณ์ของสัตว์ ดอกไม้ป่า
เป็นสัญลักษณ์แทนป่าหิมพานต์ในงาน บุญพิธี (ภาพขวา)

จากภาพผลงานที่เสร็จสมบูรณ์นี้ผู้วิจัยจะขอจำแนกระหว่างรูปแบบตัวภาพและการถ่ายทอด
ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ให้จิตรกรรมร่วมสมัยอีสานนี้ เป็นงานที่ยังคงสามารถแสดงความเป็น
เอกลักษณ์อีสานที่พัฒนาจากรูปแบบเดิมที่สะท้อนภาพในอดีตที่สามารถสะท้อนถึงรากเหง้าทางวิถีชีวิต
ให้กับคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันและยังคงสามารถสื่อความหมายตามวรรณกรรมและความเชื่อ ประเพณี
วัฒนธรรมให้เกิดความศรัทธาต่อเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาจากเรื่องพระเวสสันดรชาดก ในรูปแบบ
จิตรกรรมร่วมสมัย ในองค์ประกอบรวม และวิธีการนำเสนอแบบใหม่ได้ในผลงานชิ้นนี้

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม
ร่วมสมัยที่พัฒนารูปแบบการถ่ายทอดทางคำมูลฐานทางศิลปะและการสื่อความหมายจากพื้นฐาน
ข้อมูลมาจากภูมิปัญญาช่างแต้มพื้นบ้านดั้งเดิม จากอุปถัมภ์พื้นบ้านเรื่อง พระเวสสันดรชาดกที่ใน
เขตอีสานกลาง ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุป อภิปรายผลและนำเสนอข้อเสนอแนะ
จากประเด็นศึกษางานอุปถัมภ์ที่จัดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ พัฒนา รูปแบบและองค์ประกอบมูลฐานทาง
ศิลปะจากอุปถัมภ์อีสานกลางที่สร้างโดยช่างพื้นบ้านก่อน พ.ศ. 2500 เรื่องพระเวสสันดรชาดกเพื่อ
ค้นหาคุณลักษณะที่สามารถนำไปสู่แนวคิดในการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน

- ด้านองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะพบว่า มีรูปแบบที่แสดงออกด้วยคุณลักษณะที่เรียบง่าย
อิสระไม่มีระเบียบแบบแผนตายตัวหรือไม่มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์และไม่ซับซ้อน อันเป็นคุณสมบัติ
ของศิลปะพื้นบ้าน ด้วยองค์ประกอบทางด้านวัสดุ วิธีการและความชำนาญของช่างแต้มในท้องถิ่น

ส่งผ่านการถ่ายทอดด้วยคำมูลฐานจำเพาะ เช่น เส้น สี รูปร่างรูปทรง และทักษะประสบการณ์ของช่างพื้นบ้านที่มีการสั่งสมมาตั้งแต่อดีตจนเกิดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

- ด้านการใช้รูปแบบ องค์ประกอบ เส้น สี และกลวิธีที่พบ ดังนี้ สืบแต่ัมพื้นบ้านอีสานเรื่อง พระเวสสันดรชาดก รับผิดชอบต่อผลมาจากหลักคติของการเขียนแบบประเพณีไทย มาผสมผสานเพื่อถ่ายทอดร่วมกับรูปแบบพื้นบ้านได้อย่างลงตัว โดยใช้พื้นขาวของปูนฉาบเป็นสีพื้นและเขียนโดยไม่ลงสีรองพื้น การจัดองค์ประกอบมีลักษณะเป็นการจัดวางภาพคล้ายการเล่าเรื่องที่ยึดเอาตัวละครหลักเป็นศูนย์กลางในสองลักษณะ คือ การจัดภาพในแนวนอนตามแนวเส้นแบ่งภาพที่ใช้แทนพื้นดิน และมีการสอดแทรกภาพวิถีชีวิตชาวบ้านเสริมเรื่องราวให้สมบูรณ์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน ชุด พระเวสสันดรชาดก โดยใช้แนวคิด กรรมวิธี สื่อและวัสดุปัจจุบัน และสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในเชิงสร้างสรรค์แก่ผู้สนใจ

- ด้านการสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน เรื่อง พระเวสสันดรชาดก ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานออกมาในสองรูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 สร้างสรรค์โดยการบูรณาการจากรูปแบบพื้นบ้านดั้งเดิมเข้าด้วยกันให้เกิดเป็นผลงานสืบแต่ัมร่วมสมัยอีสานที่มีเอกลักษณ์ในแบบพื้นบ้านอีสาน และรูปแบบที่ 2 คือการพัฒนาต่อยอดจากรูปแบบการบูรณาการไว้ในแบบที่ 1 เพื่อให้เกิดมิติทางพัฒนาการในหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดองค์ประกอบแบบใหม่ การให้ค่าแสงเงาแบบผสมผสานความเหมือนจริงในลักษณะกับจิตรกรรมพื้นบ้านอีสาน รวมถึงการใช้วิธีการ เทคนิค วัสดุ อุปกรณ์ใหม่ในการสร้างสรรค์ เป็นต้น

- ด้านการสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานผลจากการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยเริ่มต้นศึกษาจากต้นทางที่ก่อกำเนิดรูปแบบจากกลวิธี กระบวนการคิดของช่างพื้นบ้านในอดีต เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการสร้างสรรค์อันเกิดจากปัญญาช่างท้องถิ่นดั้งเดิมอย่างถ่องแท้ และเริ่มพัฒนาต่อยอดในระยะที่สอง ที่มีการปรับเปลี่ยนการจัดองค์ประกอบให้ดูทันสมัยขึ้น ด้วยการใช้รูปแบบใหม่ กลวิธีใหม่ เทคนิคใหม่ วัสดุใหม่ตามบริบททางสังคมปัจจุบัน

จากข้อสรุปข้างต้นการสร้างสรรคจึงจำเป็นต้อง มีกระบวนการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล หลักการ หลักเกณฑ์ เป็นแนวทาง รวมถึงการสร้างสรรคในลักษณะที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ดีขึ้นจากพื้นฐานแนวคิด การพัฒนาจากวิธีการเดิมโดยยังคงลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ของสืบแต่ัมอีสานในระยะที่หนึ่งนั้น จะช่วยให้ผู้วิจัยเล็งเห็นทิศทางการสร้างสรรคในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจึงนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ค้นพบจากการศึกษาทดลองในเบื้องต้น และพัฒนาต่อยอดและปรับเปลี่ยนเพื่อให้ดีขึ้นและมีความทันสมัยขึ้น ด้วยวิธีการใหม่ ๆ ทางการสร้างสรรค ซึ่งองค์ประกอบนี้จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางทักษะของผู้สร้างสรรคแต่ละคนที่แตกต่างกัน เช่น การตัดทอนรูปทรง การใช้สัญลักษณ์ การให้รายละเอียดในรูปทรง หลักการใช้แสง เงาและการจัดองค์ประกอบตลอดจนการสอดแทรกความเป็นเอกลักษณ์ส่วนบุคคลและการสื่อความหมายร่วมกันใน

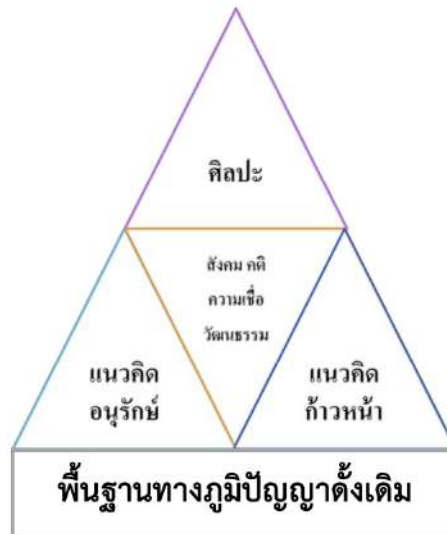
สองส่วน คือ ส่วนโครงสร้างทางรูปหรือวัตถุที่มองเห็นได้หรือรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสส่วนหนึ่งกับส่วนที่เป็นการแสดงออกอันเป็นผลผลิตที่เกิดจากโครงสร้างทางวัตถุหรือตัวภาพอันจะต้องอาศัยซึ่งประสบการณ์ ทางกรรับรู้จากการศึกษาวิเคราะห์ทางรูปและเรื่อง เช่น การวิเคราะห์ความหมายแฝงจากตัวภาพสถาปัตยกรรมที่ปรากฏเป็นต้น (ชอุด นิมเมสอ, 2557, 29)

จากการสร้างสรรค์ผลงานพบว่า การศึกษาสถาปัตยกรรมเรื่อง พระเวสสันดรชาดก มีการแฝงความหมายในเรื่องของการให้ทาน ความเชื่อเรื่อง “น้ำ” ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเป็นหัวใจของคนอีสานรวมถึงการสอดแทรกเรื่องวิถีชีวิต ค่านิยม สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ผ่านกระบวนการเทคนิค กลวิธี และวัสดุใหม่ เป็นเครื่องมือถ่ายทอดรูปแบบผ่านองค์ประกอบศิลป์และคำจำเพาะพื้นฐานในงานสถาปัตยกรรม เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์ และยังคงได้รับรู้ได้เรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนหรือคติ ที่แฝงไว้ในสถาปัตยกรรมพระเวสสันดรชาดก และเกิดความเชื่อมโยง โน้มน้าวจิตใจผู้คนที่พบเห็นให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านผลงานชิ้นนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ การศึกษาวิเคราะห์ส่วนค่ามูลฐานทางศิลปะจากภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมในงานสถาปัตยกรรม และนำผลลัพธ์ไปใช้ในการต่อยอดพัฒนาสร้างสรรค์งานศิลปะ ให้มีรูปแบบและการสื่อความหมายอย่างเหมาะสมกับบริบทของความนิยมทางสังคมในยุคปัจจุบัน สามารถทำได้หลายแนวทาง เช่น แนวคิดแบบก้าวหน้า แนวคิดเชิงวัฒนธรรม แนวคิดแบบอนุรักษ์ แนวคิดแบบศิลปะการออกแบบ และรวมถึงการสร้างสรรค์ในรูปแบบการบูรณาการพัฒนาต่อยอดตามแนวคิดก้าวหน้า ที่สามารถให้ผลลัพธ์ที่เป็นข้อยืนยันผลสรุปจากการศึกษาสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ด้วย และ ในลักษณะอื่น ๆ ได้อย่างหลากหลาย

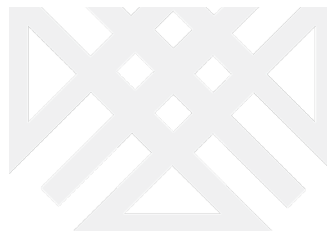
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป การนำแนวคิดอนุรักษ์ และแนวคิดก้าวหน้า มาเป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ไทยในภาคอื่น ๆ หรือศิลปะในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ตามลักษณะความหลากหลายทางอิทธิพล วัฒนธรรม และการปรับตัวปรับใช้ รวมถึงประสบการณ์ของศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้น ๆ อันเป็นการพัฒนาสร้างสรรค์ขึ้นในยุคสมัยหรือเวลาปัจจุบัน โดยมีวัฒนธรรมเป็นรากฐานในการต่อยอดพัฒนาได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2534) ซึ่งสามารถแสดงแผนภาพทางโครงสร้างได้ดังนี้

ภาพที่ 4 แสดงภาพแผนภูมิพีระมิด แนวทางการพัฒนาสร้างสรรค์ศิลปะจาก
ภูมิปัญญาดั้งเดิม(ภูมิปัญญาดั้งเดิม + แนวคิดแบบก้าวหน้า /
แนวคิดแบบอุนรัักษ์ + สังคมคติ ความเชื่อและวัฒนธรรม = ศิลปะ)

ภาพที่ 5 ผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมร่วมสมัยอีสาน เรื่องพระเวสสันดรชาดก
โดย มนัส จอมปรี
เทคนิคสีอะคริลิก และ ปิดทอง บนไม้เคลือบผ้าใบ ขนาด 150 x 150 cm.

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาทิพย์ อินทราไสย. (2548). อุปแต้มลิมเขตอีสานกลาง. รายงานวิชาส่วนบุคคลสาขาวิชา
ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชลูด นิมเสมอ (2557). องค์ประกอบศิลป์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นรินทร์ ยืนทน. (2562). จิตรกรรมฝาผนังเวสสันดรชาดกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
ปริญญาดุขฎิบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนัส จอมปรุ, (2562) อุปแต้มอีสาน : การวิเคราะห์รูปและความหมายจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
สู่การตกแต่งพื้นที่ฝาผนัง สิมร่วมสมัยอีสาน. ปริญญาดุขฎิบัณฑิตสาขาวิชาทัศนศิลป์
และการออกแบบคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุรินทร์ เปล่งดีสกุล. (2554). พัฒนาการของจิตรกรรมฝาผนังอีสาน กรณีศึกษา จังหวัดขอนแก่น
จังหวัด มหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด. ขอนแก่น: รายงานการวิจัย สถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญผะเหวด. พิธีกรรมแบบอีสานและมงคลแห่ง “น้ำ” ในที่ราบสูงโคราช ณ วัดบ้านลาน ขอนแก่น.
สืบค้นวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.isaninsight.com>
- ปิยนัส สุดี. (2557). อุปแต้ม: ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมในเขตอีสานตอนกลาง. ปริญา
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพโรจน์ สโมสร. (2532). จิตรกรรมฝาผนังอีสาน E-Sarn mural paintings. ขอนแก่น:
ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2534). วิวัฒนาการทัศนศิลป์สมัยใหม่ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. (2559). จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถแบบดั้งเดิมใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สารานุกรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุมาลี เอกชลนิยม. (2548). อุปแต้มอีสาน งานศิลป์สองฝั่งโขง (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:
ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ.
- ThaiPBS. ประเพณีบุญผะเหวด(พระเวส) ตามความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคลและ
เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของชาวอีสาน สืบค้นวันที่ 11 สิงหาคม 2564,
จาก https://www.youtube.com/watch?v=TRuzu3_eO1w

